

З А М А Н

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН
БЕРИ ЧЫҒАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАҒТАСЫ
3 СОМДУ

САМИТ

Биригип ишлерге келишгендиге

СНГ-ны кыралларыны башчыларыны улуу жыйыны улары болганды. Аны ишине Россияны жанындан Президент Владимир Путин, президентте кандидат, биринчи вице-премьер Дмитрий Медведев кытышканды.

Саммитте Владимир Путин бардырганды. Бек алгач кырал башчы жыйылууга кытышканы Дмитрий Медведев да таныштырганды. Андан сора келе турган жуук жыланна ичинде СНГ-ны кыралларыны жактарыны баш, экономика эркинликтерин, тышкындан суганакчылык этилуенден, халкына аралы терроризмден кыруулууну юсюндөн бөлөшкени, жашау этину битеу софраларында биргип ишлерге чакырганды.

- СНГ-ны кыралларыны халкылары Совет Союзу халкылары болуп турганды. Алай эсе, биз барыбыз да СНГ-ны хар адамны кочкон аланы жашау кысалайыкын илгендери ючун да жуулулганды, - дегенди Владимир Путин.

Андан ары РФ-ни Президент Дмитрий Медведевени

президентге нек кыргызтени аныгылаханды.

Жаш адам эсе да, маганы кылулуктада эртенден берди ишлейди, кыруу сынауу барды. Россияде миллет проектине жашауда бардыруу да улуу жетишмиле болдурганды. Президентге айрылса, биз тухан ээни бардырылды, СНГ-ны кыралларыны бек алгач кырал башчы жыйылууга кытышканы Дмитрий Медведев да таныштырганды. Андан сора келе турган жуук жыланна ичинде СНГ-ны кыралларыны жактарыны баш, экономика эркинликтерин, тышкындан суганакчылык этилуенден, халкына аралы терроризмден кыруулууну юсюндөн бөлөшкени, жашау этину битеу софраларында биргип ишлерге чакырганды.

- СНГ-ны кыралларыны халкылары Совет Союзу халкылары болуп турганды. Алай эсе, биз барыбыз да СНГ-ны хар адамны кочкон аланы жашау кысалайыкын илгендери ючун да жуулулганды, - дегенди Владимир Путин.

Андан ары РФ-ни Президент Дмитрий Медведевени

АНГЫЛАТЫ

Билим берүүнү федеральный стандарты деген не затды?

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаттары 7-чи февралде «Билим берүүнү юсюндөн КъАМР-ни Законуну торлеениле кийиргенди. Биз Билим берүү, илму эм сулуук саклау жаны бля комитетини председателини заместители Исмет Додовдан кылабыл этилген законуну ангылатарын тилегенбиз.

- Исмет Агузериович, «Билим берүүнү юсюндөн» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну торлеениле кийирүүнү юсюндөн» КъАМР-ни Законуну кылабыл этерге не очюн керек болганды?

- Ол республиканы закондательствосун федеральный келиширди мурата да расшайдырганды эмда кылабыл этилгенди. Ол зат «Россей Федерацияны бир-бир закондательный актларына торлеениле кийирүүнү юсюндөн» билим берүүнү кырал стандарты деген ангылауу торлеенидири узда структурасыны көсөгинди» 2007 жылда 1-чи декабрде 309-ФЗ номерини Федеральный закон кылабыл этилгени бля байламлы чыкканды.

Закону жарашдырганды оюмларына кере, билим берүүнү бир ич даражасыны билим берүү жаны бля баш программаларын билгуге битеу кыралда окуяны бир изилени жамгырыкыды, ол а бир кырал экзамен (ЕГЭ) борлу халда кийирүүде нек керекди.

миллет-регион компонентни кетериу бля байламлы миллет тилени бля культураны саклаууну, окутууну эмда айнытууну вопрасларында проблемама чыкмазламы бизде?

Бу вопросу юсюндөн арт кезиледе жаматуны арасында кыты даулаша барадыла. Федеральный кырал стандартлары кылабыл этиуну бусагытада регион (миллет-регион) эм школ комплетени чеклерине бардырылган предметтени кетериу деп ангыларга керек туюлду, андан сора да, законда алыны билим берүүнү федеральный кырал стандартларына кийирүүнү механизми эмда болжаллары, алыны билим берүүнү жагы кенглинде саклаууну жоллары кыргызтолмогенди. Саулай алып кырагында, закону жашауда бардырууну механизми РФ-ни Конституциясына чойре келмеге керекди, анга кере уа «Россей Федерация битеу халкылагы ана тилерин саклаууга, аны окууга эмда айнытууга керекли болупланы кырагыга гаранты береди» (68-чи статья 3-чю пункт).

Ахыры 2-чи беттеди.

ЮЮЮРНО ЖЫЛЫ

Багъларын чыгаргандыла

Ол ююн Огыры Малкъарны экинчи номерли орта школуну актовый залында жети, андан да кы сабий ёсдорун ата-анала жыйынганды эдиле. Бу байрамны не очюн кырагы-аилерим юсюндөн айта, элини администрациясыны башчысы Байсыланы Харун былай дегенди:

- Белгилисича, быыл битеу кыралда да Ююрюн жыйды. Анга атап этгенбиз боюнчю байрамны да. Алгач беш сабийлери болганыны жырғага оюнулашканды. Анга 400-ден аслам оюну боладыла. Сора жети, андан да кы сабий ёсдорун жыйыргача келишкенди. Аллайыдан 35 ююрюн чакырганды. Абдан адамларыбызны арасында кыралыны жанындан, шёндючю, болушлук да болмай, беш сабийден аз болганы халда койор жок эди. Анга да кырамы, кыруу жерде юлие ишленгенди да боюн жыйылгандыла. Сора келге, бу жагы чыкылганы эсе биринчи киргенлерин кесинг да кердонг. Жаныг окую ийге алыны кыруандыры ююн жыйганды.

Кып болмай сабий сиз ишлеп башлаганды. Ары 80 сабий жорююнде, 34 адам а ички жерле тапхандыла. Анга таматалык Забакланы Айшат этеди.

Ююрюн, кыар жаууп, келалай кыалгандыла ансы, волейболдан эришиулеге Жамтападан, Базангыдан да жашланы чакырганды эдик. Шёндю уа школчула бля чечки заставада жашла эришедиле спорту ол торлоксондун.

Байрамны Гадимиланы Зон бардырганды. Кып башлы юююрлени аталары, аналары хант кыангалгагы олтурганларындан сора жыйылганыны Черек районун администрациясыны башчысы Темиржаллан Махти алгышлаганды. боюнчю жашауда ююрюн кылапай магуаны болганыны айта, кылапай бир сабий тууганыны шартлары да келтиргенди.

Ахыры 2-чи беттеди.

АЛГЫШЛАУ

Офицерле журтла бля жалчытыллыкдыла

Ата журтну кыруулуучуну юн юнде - 23-чю февралда президентте кандидат, РФ-ни Президентини Прессе-дательни биринчи суубасары Дмитрий Медведевде Таманский дивизионда болганды, аскерчилени байрам бля алгышлаганды, борчларын толтура ёлген солдатларын, офицерлерин эсге туюшорганды, аскерчиле бля чай ичкенди, ала бля ушак эткенди.

Бу байрам юнде Саутланган Кючерибиз не халда болганынын толугу ангылдыбыз, битеу кыралны, аны башчыларыны алпарында аскерни кыруулууу жаны бля улуу борча болганынын да ангылдыбыз. Андан гитне борч туюлду аскерни социальный жаны бля алгыс юсюне салыу да. Кырал аллай ишени бардырууну да алганды болгуба.

Биринчи вице-премьерини айтаханына кере, аскерде барлык этгени офицерле барысы да 34 жылны ичинде фатара бля жалчытыллыкдыла, аламай, отставка кеткен офицерлеге уа фатар сатып алгырга негда жашау журт ишлерге сертификатла берилдикиле. Отставкага чыккандан эм борчу кылуулуктары бардыра турган офицерлеге социальный жетишкени жагыны тыркык службалары, культура, спорт аралары, медицина, билим берген учрежденилери аны башка жашау маганалы затлары болганын шахарчыкыла ишленди, аскерчилени иш жалкылары, пенсиялары, башка пособилары кебей барлыкдыла.

Таманская дивизионы солдатларын, офицерлерин, ветеранларын президентте кандидат Дмитрий Медведевде бля бирге ары баргандан РФ-ни кыруулуу министрини Анатолий Сердюков да алгышлаганды.

- Саутланган Кючле бизни кырагылыбызны тепмелик чигинисип болгандыла, миздан ары болуугу да болуугу аскер кыруулуучулугун, территориясыны бирлигин, чеклерини шартлыклары жалчытыллыкды, - дегенди кыруулуу министр.

Басмагы ХУЧНАЛАНЫ Ануар хазырапганды.

Шабат кюн Нальчикде Ёмюрлук отну кыатында Ата журтну кыруулуучуну юн юнде аталган митинг болганды. Алайга Улуу Ата журт урушун, урууну да ветеранлары, республиканы Парламентини депутаттары, жаматуу организациаланы келечилери, школчула да кып санда келгенди. Алыны колларында гол кысымыла бар эдиле. «Едиле Россияны», Коммунист партияны, ЛДПР-ни да байрактары алачыкыда чайкыла эдиле. Шахарны культура эм солуу паркына духовой оркестри уа уруш жыланы жырларыны макылларын согъа эдиле.

Ёмюрлук отну кыатына келген ветеранлагы шахарны администрациясыны башчысы заместители Галина Портова, урушун, урууну, Саутланган Кючлени эм право саклауучу органыны ветеранлары (пенсиячылары) шахар советини председатели Абдулланлы Мустафа да жарык туюбегенди.

- Бу Ата журтуууну кыруулуучу, жазарын, кыраларын да амагыланганы байрамларыды-дегенди Галина Портова. - Кыралыбызны Саутланган Кючлени тарапына максатулу. Солдатларыбызны урушда этген кишиликтери уа ёмюрлукте. Алыны тууган журтта сыймакликтери, жигитликтери,

МИТИНГ

Унутулмазлык жигитлик

аскер аянтларына кертчилеклери ёсоп келген төпөлөгө юлгудю.

Россияны тынчылыкты жашаууну кыруулууга хар тейю да кыялын салганын айтып, ол миллионла бля жашларыны урушда этген кишиликтери уа ёмюрлукте. Алыны тууган журтта сыймакликтери, жигитликтери, аскер аянтларына кертчилеклери ёсоп келген төпөлөгө юлгудю.

Россияны тынчылыкты жашаууну кыруулууга хар тейю да кыялын салганын айтып, ол миллионла бля жашларыны урушда этген кишиликтери уа ёмюрлукте. Алыны тууган журтта сыймакликтери, жигитликтери,

Ахырында гимн согулгубу. Ол бошалгандан сора уа Ёмюрлук отну кыатында эсертеме гюлле салгандыла.

ХОПАЛАНЫ Марзият.

СУРАТДА: Ёмюрлук отну кыатында эсертеме гюлле салыу.

Суратны автор алганды.

Дуниядан хапарла

Биатлонисттерибизини майдоллары

Бизини биатлонисттерибиз Чехияда бардырылган халкыла аралы эришедиле ал жерлеге не болгандыла. Ала команда хазнагы 4 улте, 1 ююмш эм 3 да доммак майдол келтиргенди. Командабыз да биринчи болганды. 12,5 километр трассада Сергей Косовалов, аны ызындан Артём Гусев алгы келгенди.

Мурдоруну дери койгенди

Омок шахарны прокуратурасы 4 адамны жашауун юзген ётөн бля байламлы уполончый ишени башлаганды. Тюз да шахарны ортасында адамла сыйон барчуну «Аптын кыан» деген кафе мурдоруну дери койгон кеткенди. Ол журта кыончак ой, адамла боз заманларын ёдюрдюорю ара да болгандыла.

1000 квадрат метрин алган ёртенин ёчолтор ючюн, пожарныме 4 сагат кыорешгенди. Кытуарычуланы айтыкларына кере, койоп оюлган журтну туюбюне адамла болурга болушкандыла.

Кемени туткандыла

Север Кореяны тэнгичегине бузуклык эткенди деп, Япониядан автомашинала алып, Владивостокка бара турганылай, россияли кемени туткандыла. Билдирюулгана керек, Камчатка пароходствону кемесини экипажы-25 адам - саусаламатдыла, кемени кыадарыны эм жюгоню юслеринден а хапар жокчуу.

Россей жаны айтханыга кере, улуу боранда тэнгичегине бузуклык этген бузуклыкчы саналмады. Россияли кеме Кореяны чегине кирген кезиуде уа ашарта кыаты боран болганды.

Америкага - баш аруу

АБШ-ны тири кыатышуу бля Косово кыруу боз эркинлик алган эсе да, ол Америкага баш аруу болганды. Сербиле, европаны бир-бир кыралларындан алгач болушлукта келген, мингле бля саналган адамла бля, Косовону Сербиядан айырытууга кыажуулуктары билдирип, улуу демонстрацияла бардырадыла. блок-постаны, учреждениланы юкюрдирди, туюкленени тонайдыла. Озган ююнде уа АБШ-ны посольствону ююне от салгандыла. Джордж Буш посольствону артка чакырганды.

Жюз машина кыатышкан авария

Италияны север жанында кырал жолда кыалын туманын хатасындан жюздөн аслам машина аварияга тошганды. Анда 5 адам ёлгенди, 50 адам, жашы болуп, больницалага тапыдырылганды.

Самолёт ууулганды

АБШ-ны хауа аскер кошуери «кеге ёронюмен» самолётун тас эткенди: ол Гуа айрыкында америкалы аэродомуну кыатында ууулы тошкенди. АБШ-ны былай самолётларындан жаланда жыймырса барды. Хар аллай машинаны багысы уа 1,2 миллиард доллар болганын эсге алсак, Америкага окуяна ол аз туюлду. Пилота парашюта бля секирип тошкенди.

Хасанны жарык эмда чомарт фахмусу

2 бет

Хасанны жарык эмда чомарт фахмусу

3 бет

Онгарын кенгертген сынула

4 бет

РЕЙД

Терезелерини миялаларын къап-къара этип жюрюйдюле

Орта ююн Нальчикде КъАМР-де МВД-ны Жолда жюрююню кыруулуучулугуну кырал инспекциясыны оюнуу бля жолда да низамны кючлер мурата 4-чю кере рейд бардырылганды. Анга КъАМР-ни Администрациясыны аппараттындан кылуулукла, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаттары, жаматуу советини келечилери эм ГИБДД-ны инспекторлары кытышкандыла.

Ала жолга атлангырдан алгач УТГБД-ны начальниги, милицияны лажюкени Арсен Кудиев рейдини муратын, магынасын ангылганды. Ол бир кезиге угъай, 22-чи марта дери хар ыйкырдан болушканды, дегенди. Андан сора да, жолда жюрююню жорукларына бузуклык этгенини хаталарындан кып адам ажымы ёлгендерини, кызын тапханларыны юсюндөн айтханды. Ол а бек алгач водителыни улуу келлюкюклеринден, жолда жюрююню жорукларына сансык кырагылангандан, низамсызлыкларындан болганын чертгенди. «Алайыны тюз жолга салыр ючюн, - дегенди Арсен Магомедович, - биз кесибиз низамлы болурга, жууалылыккыны сезерге борчулуубуз. Алай болмаса, башхаланы терсиклери кылап тюзтирикбиз.

Жууалылык а хар кимден да бирча суралырга керекди. Оюнуу кылуулукчу, депутат, право низамны саклауучу органдыла ишленген болуучула - барысы да жолда жюрююню жорукларына боюн салырга керекдиле. Ол излемге сыйымаган ёхтемле, базынуула, «батырла», «эркиле» инспекторларыны колларына тошеле, алыны тохтауу, документтерин тынгылы тинтип, терсиклерин тохташдырып, ачык этип, Президентини аппаратына берилдикиле.

Ахыры 2-чи беттеди.

Хасан Карданова - 85 жыл

Мындан беш жыл алгач ПГЗ-да бардырлык композитор Хасан Карданову 100-жылдык юбилейининче чыгармачысына артык улуу болуп болушу туюнду, алай согуштан калып калган, дейдиле. Ыркак отуруп, республиканын филармониясы оркестри согуш музыкасы туйналып, кертти да, улуу музыкалык алтын эмирдик, ЮНЕСКО менен биргелешип, «Музыкалык бек кесени оюмун айта алган» деп жазгынымы да эсгерме.

Оң иңгирде ким да аңгыларкы эди - композитор, фахмулу адам болуп калмакты, чынтыгы интернационалист республиканы, аны халкыраан союгон жаратканын болганын да. Аны кесине сөз бергенден, ол былай деген эди:
- Манга кыскартылган аял жылда кыялдары этендерин биди-

тидиле назму такмакыга банды.
Композитор Асангана Кулинадан Хасан Карданову чыгармачылыкты жогордон акылына айтканы тилдими.

- Мени оюмуна көрө, кырааты композиторлорун ичинде Карданов бек фахмулу макымдын (мелодия), Жетпелени Мустангарима. Биз-

«Бу не узун жыл эди» деп союгон жан негерине ашыгында. Аны биринчи айткандагы окуяна, ол хит болган эди. Жарна Кыйсан да бек жаратканды. «Племяны» дечү эди ол манга. Бир жол Кыйсан, Загилиналаны Жанаксайыт, мен да радиода тынгылабыз да анга. Күзүлү улуу бек ыраза болганын көрүм эди, - деди Сергей. Хасанны кесини оюмунан айтсам а, ол алай халал, ариу ниетти, огуруду адамды. Ал жылда Карданов битеу Шимал Кавказда бек белгилги композитор эди. Миллеттени айырмалы, аланы көп постгерини назмуларына тактагыны макым, - деди Бейрали. Ал жылда Карданов битеу Шимал Кавказда бек белгилги композитор эди. Миллеттени айырмалы, аланы көп постгерини назмуларына тактагыны макым, - деди Бейрали. Ал жылда Карданов битеу Шимал Кавказда бек белгилги композитор эди. Миллеттени айырмалы, аланы көп постгерини назмуларына тактагыны макым, - деди Бейрали.

данов Мухадим Балов бля бирге жазгандылы. Ол Квэбаргы-Малкыраы театр искусствосу тарыхында классика төрөлгөн көрө жазылган биринчи операды. Аны 1970 жылда музыка театрда режиссёр Леонид Эрзенов салганды. Ол артада да жангыртып алганды.

Сабийге атал, музыка чыгармаларына жазган композиторлорун араларында да Карданов биринчиди. «Сын медведя - Батьки» деген музыка оюну сабийге аталган. Композиторлорун оюну кыргызга улуу кыйын салып, сеги жай анга таматалыгы да этгенди. Ол КМР-чи Кыйра салгыныны лавратканды. РФ-чи искусстволарыны сыйлы кыгуулукусуду. Битеу республикада музыка искусствосунга кыгуулук этелени саынды анга эм алгач. «РФ-чи халк артисти» деген ат атталганды. Х.Карданов КМР-чи Кызырал гимнини макымны автордуу.

Хасаннаны жарык эмда чомарт фахмусу

ре тургандыла, малкыраы халкы макымды хайралды. Аны халкыраан чыгармачысына бля малкыраы постгерини назмуларына музыка тактыганмы. Мен а алгач бек айтуу эдим: «Ол халкы көп кыйынлык көргөндү. Алгач аны кесине профессионал композиторлары жокчу. Ала тууаркыдыла. Ары дери уа жычыларына жыра керекчиде».

Композитор, малкыра халкы макымды хайралганы, «Балкисине капысы» (1930 жыл) деген симфония чыгарманы жазганды. Аны оркестр концерттерине көп көрө аштыргөндү кырачууга. Күзүлүланы Кыйсанны, Махтананы Сафары, Болташаны Иссан эки башка постгерини назмуларына этген чыгармалары бююн малкыра эстрадаы классикасына саналадыла дегге эркинчи. «Мени шахарым», «Узун жыл», «Иңги жулдугу» - бу жыра бизни эскибини кызагыт, ал жылдагы кыйтардыла. Аланы хар бирине керек халыта таба билгенди композитор. Сөз оюнун. Кыйсанны «Мени шахарым» деген назмуунда дилка, патрист сезим, тугулан бля бля эткенди да аштырганды.

Солдан оңго: Хасан Карданов эм Мухадим Балов (Юносуно), Байчеккуаны Абидин Момкувандан келген кыонак бля.

ни халкы оюмунан кыйтанда, ол заманда композиторубуз жокчу эди, Хасан малкыра постгерини назмуларына көп ариу жыр жазганды. Аны бля бизни культуруга улуу кыошумдук этгенди. Бизни постгерини назмуларына этген жырабырдын а болгонда «Узун жыл» жаратканды. Аны Белгилени Сергей жылганды, - деди Кулиан.

Бейрали ууну да оюмун билгеге оюмдо:
-«Узун жыл» - оймеклиги жырды.

битеу Шимал Кавказда тангындагы, аны оюмун тынгылгандыла. 1967 жылда Квэбаргы - Малкыраы Москвада литература бля искусство декадасы болгонда, Колонский залда аны канталарын союктыгында. Аны оюмун кыраууну операда, балетта, музыка кинода, аны бля союмунан кыйтанда, жарык салам кыйтарга, отурму болса, өргө кобадылы.

Бююнда да, 85-жылгысында бля кырамай, (ол 1923 жылда 22-июн февральда тууганды), Хасан Карданов культура жашаудан улуу кыошумдук болгонда, Колонский залда аны канталарын союктыгында. Аны оюмун кыраууну операда, балетта, музыка кинода, аны бля союмунан кыйтанда, жарык салам кыйтарга, отурму болса, өргө кобадылы.

САРАКУЛЛАНЫ АСИМТ.

ЖЕТИШИМ

Россеини бек иги врачы

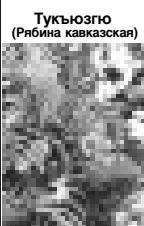
Бу июнде Москвада педиатрлар 12-чи Битеурусый конгресси бардырыланды. Анда Россеини педиатрлары союзу бардырган «Жылы бек иги сабий врачы» деген конкурсу итолгарты чыгарылгандыла. Ол сайлы ата КМР-чи медицина факультетини сабий аруула, акушерство эм гинекология кафедрасын таматасы Михаил Клушенов тишиш болганды.

Н. АЛЕКСАНДРОВА,
Сурат авторунду.

Откумуланы тилектери бля

Битимлени эмда жаныуарларны таууча атлары

Тугьозго (Рыбина кавказская)

ладыла. Битим июнда-августда чагыды, кеси да, өзөндөдө теберип, биик туурады дери хар жерде да тобейди.

Бгарьму миданты чапырактары бля тамырлары хайрылгандыла. Битимни тамырларынды крэмдөл, эфир жуула, чайны бардыла. Тамырлардан жарашырылган мазыны чачны пошгенин тохтаруу оюн хайрылгандыла. Мантны уакыр тургалган тамырларын бля жаш чапырактарын сары жауда бля сууда биширилги жарашдырылган балхам (мазы) койгон жараны тирк суу этеди. Битимни тамырларынды этпеген суу (настой) аш орунларында жаралары, боюркептерине ташлары, жел аруулары болгандыла багыду хайрылгандыла. Алтай суу эттери тиийишкисине ишлеменгелеге, темирге багыдуу да иги хайр береди.

Мантны жаш чапырактары неда агадан бля тамырлардан этпеген компарессе койгон арууган лага, койгон эм ачык жаралага, темирге, ичине чапырактарында бля тюрло-тюрло кислотала, жеминишери ташларынды жуула, поллерине уа кевертин 3-глюкозид эм башка веществолар тобейдиле. Битимни жеминишери аскорбин кислотасы, Р,В,Е витаминге, каротин, сахароза, глюкоза, фруктоза, органикалы фенолкарбон кислотала бля байдыла. Ала поливитамин сырьёна багылгандыла. Жеминишери тобейдиле, органикалы веществолар аш оруну эм ётпо тап ишлеулерине себептик этедила.

Шхелди (Брусника)

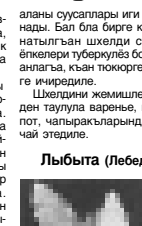
Халкы медицинада тукунотоню жеминишери адамны ашан ачууда тиш кирюулге, атеросклероздан, гипертониядан аруула бля багыдуу хайрылгандыла.

Еттеу кислотность а эсе, аллай адамга тукунотоню жеминишери согуучан чач кыашык бля бирин аузларынаны алпында ичиредила.

Битимни жеминишери мурса бля бирге да хайрылгандыла (тукунотоню 7 юлошону тургалган мурса чапырактарыны 3 юлошону кыошуну). Ол халда хазырланган сырьёу стопона кыашык бля бирин 2 стакан исси сууга куюуп, ичинде суу болган адырда 10 минутуу кыйнагандыла, андан сора 4 сызганы сууруга кыюудыла, жарам станкандан ююнге 2-3 керге ичедиле.

Мант (Полух)

Есимю 60-150 сантиметрге жеткен жюркөр формалы улуу чапырактары битим. Сабагы тюз өргө өсөди, мойкушлодо, кызылганды беллиди, кыялдын, жан-жанчык бек бутаксы айрыды. Тон этюучу чегенери тюрөркө бутаксыла кыйнагандыла болдыла, жарык бити-кызылганды.

Лыбыта (Лебеда)

Жерни тамына керге ашан ачууда битимки 20-90 сантиметрге дери жетеди, биржыллык битимди. Сабагы ти өргө өсөди, жан-жанчына көп чапырактары жибереди. Чапырактары бир бири ачында өсөдү, тебенигери угулгандыла, оваргылары - гитчеректе. Битим бахчалда, мырды жерде, суу жагында, жол жагында ашан ачууда битимки 20-90 сантиметрге дери жетеди, биржыллык битимди. Сабагы ти өргө өсөди, жан-жанчына көп чапырактары жибереди. Чапырактары бир бири ачында өсөдү, тебенигери угулгандыла, оваргылары - гитчеректе. Битим бахчалда, мырды жерде, суу жагында, жол жагында ашан ачууда битимки 20-90 сантиметрге дери жетеди, биржыллык битимди. Сабагы ти өргө өсөди, жан-жанчына көп чапырактары жибереди.

Жерни тамына керге ашан ачууда битимки 20-90 сантиметрге дери жетеди, биржыллык битимди. Сабагы ти өргө өсөди, жан-жанчына көп чапырактары жибереди. Чапырактары бир бири ачында өсөдү, тебенигери угулгандыла, оваргылары - гитчеректе. Битим бахчалда, мырды жерде, суу жагында, жол жагында ашан ачууда битимки 20-90 сантиметрге дери жетеди, биржыллык битимди. Сабагы ти өргө өсөди, жан-жанчына көп чапырактары жибереди.

Дугьума (Мята полевая)

Узун тамырлы, көп бутакты сабагы болуп, бийиклиги 15-45 сантиметрге жеткен көпжыллык битимди. Чапырактары жумуртка формалы зуулуракчалыла. Кыйрыгырды бычы ауузга ушайдыла - чачак-чачакчалыла. Голлери уакыр ладына, шар формалы жокчу жокчу болуп, чапырактары айырылган жерде өсөдү, кызылгы неда кызылгы-кемит (липовый) беткидиле. Урулуклары тершош тебегер «чертлеу оюкчөкөндөн» кырадалыла. Битим жагындагыды.

Халкы медицинада лыбытаны тамырларынды кыялган хар неси да хайрылгандыла. Ала аскорбин кислотала, каротин, фосфорилидиле, бетани эм башка веществолар бардыла. Ол кардыканд этпеген суу адам иссе, аны хар кочленди, суукты тиий арууганы кетеди. Андан сора да, ол жангы жараны кыяны терк тохтатканды, битим жакыткен, хронический бронхиттен, сапрандан, жик аруудан культуруга бек болды.

Халкы медицинада лыбытаны тамырларынды кыялган хар неси да хайрылгандыла. Ала аскорбин кислотала, каротин, фосфорилидиле, бетани эм башка веществолар бардыла. Ол кардыканд этпеген суу адам иссе, аны хар кочленди, суукты тиий арууганы кетеди. Андан сора да, ол жангы жараны кыяны терк тохтатканды, битим жакыткен, хронический бронхиттен, сапрандан, жик аруудан культуруга бек болды.

Халкы медицинада лыбытаны тамырларынды кыялган хар неси да хайрылгандыла. Ала аскорбин кислотала, каротин, фосфорилидиле, бетани эм башка веществолар бардыла. Ол кардыканд этпеген суу адам иссе, аны хар кочленди, суукты тиий арууганы кетеди. Андан сора да, ол жангы жараны кыяны терк тохтатканды, битим жакыткен, хронический бронхиттен, сапрандан, жик аруудан культуруга бек болды.

Саулык

«Мени туудуруга памирлерге халкы келтирилгандыла. Сөз оюн, мен ала жашылыкта заранын затла болгандыла ишекти тойлом». Бу сорууну эм оюмун Санкт-Петербургда жаш турган Галина Виталиевна Карлова «Российская газетага» жазып жибергенди.

Кертиси бля да, заран тошмер болура жашчыкылы саулыкларына памирлерге? Сагыландырыча затты бу соруу. Аңгылашынууду. Союмекликни эм тукууну ашан ачууда памирлерге кыошумдуктенин кесирлерин сорууга хар заманда да, бизни сагыш эттиредиле.

Алай болуп келгенди, мындан ары болуугу да алганды. Артыкча да асламты информацияны ашан ачууда бир керге хайырачыл ишкерилеу подгушникке жашчыкылы кыраатон этиде деген бидирюулге, көп болмаса да, басмалана тургасла.

Алимне эм газетчиле. Асламсында газетле бля журнална ма былай жаздыла: «Памирлерни хайрылганы жашчыкылы сабий туудурууну органдарына заран келтиргеге болуучуду. Алимлени айткандарына керге да, бир керге хайрылганылуу подгушниккени жюрюптү жашчыкылыны кыраатон этп кыяргы болуучуду. Акыр 25 жылны ичинде эр кишинени араларында сабийлер болмагандыны кеден-көл боп баргылгандыны көргөдү бля байланы эттеле».

Алай айтм бек алгач жараткан оюм-памирлени жарашарына алимиле улуу болуучу болган адамдала болууга керекчиде. Нен дегенде, кертиси бля да, памирлер хар кишини, аны алай айтканда, аны кыраатон этне эсе, ол памирлердени чыгаргыча компаниядан бек улуу кыошумдук сөд бля өзөргө болуучуду. Алай эсе да, алай ошд ишини кыошумдук алырды уа кишини да эсине келгенди.

Жашчыкыла эм памирлерге

эр киши урулукларына кесчөлөөрүн заран келтиргеге болуучуду. Ичинде «жылап» туралдыла. Жети жылдан сору урулук барлык канал ачылды, сперматозоидни кырады кеткелча жаратылып башайдыла. Толу, кесчөлөөтү эм три сперматозоиде уа 10 жында алгач болуучу да тойорго, андан арта болмаса. Алайды да, памирлер 7 жылы толмаган адамны чарчында болгон затлага кыялай бля заран келтирилгиде да?

Бир кесек шартта Кен санда бардырылган Санулар ма былайдыла: марилдан жарашырылган подгушниккени хайрылгандыла биортококкли арткамыкчыны температурасы 34,9 градус болганды, памирлердени хайрылганды уа - 36,0 градус. 45 градус дегенин оюмунде сөз да жокчу. Иш анда да тойондо. Эски биортококкли оспиринден урды, арткамыкчы оюмунден барды. Былайды уа башкылык бек утууду. Бортококкли бля аны тибере сини араларында 7 (жетти) күн кырганды. Арткамыкчы кыяны этпеген биорти бля байланган улуу кочлери болган кыян тамырларын ичери бля өтөди, аны хайрындан а оп тирде жылуулук тюз мардасонда болгандылай турды. Арткамыкчыны жылытуу проблема тойондо, биортококклини жылытуу

неда марилдан артык жылытуу датта эа беккыяны деп ичеди. Алайды жылытууны мазада тукунотоню компенсаторный системасыны кую бек утууду.

«Парниковый эффект» оюмунде болмачы таурула Бир керге хайрылганылуу подгушниккени жашчыкылы саулыкларына заран келтиргеге болуучуду. Ичинде «жылап» туралдыла. Жети жылдан сору урулук барлык канал ачылды, сперматозоидни кырады кеткелча жаратылып башайдыла. Толу, кесчөлөөтү эм три сперматозоиде уа 10 жында алгач болуучу да тойорго, андан арта болмаса. Алайды да, памирлер 7 жылы толмаган адамны чарчында болгон затлага кыялай бля заран келтирилгиде да?

Бир кесек шартта Кен санда бардырылган Санулар ма былайдыла: марилдан жарашырылган подгушниккени хайрылгандыла биортококкли арткамыкчыны температурасы 34,9 градус болганды, памирлердени хайрылганды уа - 36,0 градус. 45 градус дегенин оюмунде сөз да жокчу. Иш анда да тойондо. Эски биортококкли оспиринден урды, арткамыкчы оюмунден барды. Былайды уа башкылык бек утууду. Бортококкли бля аны тибере сини араларында 7 (жетти) күн кырганды. Арткамыкчы кыяны этпеген биорти бля байланган улуу кочлери болган кыян тамырларын ичери бля өтөди, аны хайрындан а оп тирде жылуулук тюз мардасонда болгандылай турды. Арткамыкчыны жылытуу проблема тойондо, биортококклини жылытуу

Кызычыкыла бля уа хал кыалайды? Памирлердени эм сабийлени бир-бирлери бля байламтыларыны оюмунден таманы бошардан алгач «жашчыкыла бля памирлерге» деген там бош тауру эсе да, «кызычыкыла бля памирлерге» деген таман уа сак болуугу дегге зат барды.

Эскизде туугузу подгушниккени замандагы алышындарымыздагы, неда сабийни тошон жунуу тегинжасына букуулук атыгы, чагы бактерия аны уулыгына кыгуулуга болуучуду, алай бля сабий аруу деген кюркжу болды.

Евгений КОМАРОВСКИЙ, врач, «Российская газета».

БАСТАМА АПАИЛАНЫ Музафар хазыралганды.

Олимпиада

Устазаны усталыкларын көргөн институтта малай кабарды тилден да бардыра. Ойгондордан республика олимпиада бардырылган. Быйлыны эришүүге эңчилги кеп сабын келгени эди. Аны алайгыбын КМР-ни билим берүү эм илму министрлиги заместител Лидия Дорохина да айткан.

Биз 12-чи январдан башлап быйлы олимпиадалары бардырабыз, - дегенди Лидия Алексеева. - Бу иштин айны

ахырына дери этерикбиз. Билтер бия төнгөшдиргенде, төрөлүндө да бардыра. Ойгондордан республика олимпиадага, энди уа юч. Нальчиктин шкollarындан алтаунан келгендиз. Энди миллет тилледен кыргыз тилден республика даражада хорлаган Россия эришүүлөргө кытышырга онг табды. Билим берүү жаны бля миллет проектке көрө, окуучусу биринчи

жерни алса, устаз да иги көсөк ажа бля саугулананды. Сабылы өнүкү бардырылгык кабинеттеге жыйылгандан сора окуучуланы жазгандарына кыарык адамланы председателиери - КММКУ-ну филология институтуу малкар тил бля литература кафедрасына таматасы профессор Толгурланы Зейтун эм кыбарды тил бля литература кафедрасына доценти Алик Абазов-Лидия Дорохина бля бирге, со-

КМР-ни билим берүү эм илму министрлиги заместител Лидия Дорохина бля филология илмуланы доктору Толгурланы Зейтун.

КМР-ни прокуратурасынан

Осуйлукь институту кючлене барады

Ата-анасы кызганган сабийлени өдюрюрге алгыян койорлеге ырыскы болушукь этер ючюн, кыяралны жанындан кыайгыруулукь болганыны хайырландан республикада осуйлукь институту кюч ала барады. КМР-ни прокуратурасында акылыбалыкь болмагыяналыны эм жаш тейюню юсерлинден законланы толтурууларына надзорлукь этуу жаны бля ишге дайым кыайгырылгыяналай турады. Прокурорла 2006 жылда окуяна судлеге 800-ден аслам дау жиберегендизе осуйлукь болган сабийлеге пособия тейлеуде борчлары болган жер-жерли самоуправление орглангага ол борчу тейлерючюн.

Республиканы Правительствонуу болушугу бля тейленрик ахчаны өлчөмдин азайтырга кюлөнд келгенди. 2007 жылда прокурорла судте жибереген дауларына саны кирик, осуйлукь болган сабийлени кеңдиричириге деп берилген пособияны замандыга тейлеменленени саны да төрт кереге азайганды. Башка жанын алып кыарганда да, ол зат ата-ана жылууларындан айырылгыяна сабийлени өдюрюрге алырга сойгөнгөлени көп болууларына себеплик эткенди. Сөз ючюн, 2006 жылда ата-анасы кызганган сабийлени 66 проценти осуйлукь этгенлеге берилген эсе, 2007 жылда ол көрөмдү 75 проценти дери өстөндү.

Ата-анасы кызганган сабийлени койорледе өдюрюрге аллыкчалы саны мындан арысында да көндөнкөй бола барлыкьды, деп ай- 3 ДАЩЕРХОВА, КМР-ни прокуроруу надзорлукь этуу жаны бля тамада болушукь-чусу, юстицияны баш советниги.

КОНКУРС Жюреклеге тыошген сөзлө

20-чы февральда Нальчиктин 19-чу номерли шкoлунда, Ата журтну кыоруулачуу кюноне жораланын, «Юный байсултанов» деген отрядланы тейли кыаруу-конкурслары болганды. Ата шкoлуну «Юные байсултанов» деген сабий жамауат биригюню келечилери - 3-4-чу классланы окуучулары - кыатышкандыла. Жыйлынуу шкoлну директору Вячеслав Мирзоев а-кантор эми кыонакчалы байрам бля алгышлаганды. Аны эскер-патриот юйретуу жаны бля орунбасары Владимир Бриденко уа залда олтурган 1-2-чи классланы окуучуларына Совет Аскерини кыулачууу тарыхындан кыска айтканды.

Башламчылык

Адамлагы таплыкыны излейди

араларында байламлыкь жюротюлген жерде ол кыатышмай онг болмайды. Почу шахарда РАИ-риальна контро ачылгыяны ки ай болады. Анга Кючмезланы Кызыр башчылыкь этеди. Ауруп тейшеке болганланы, неда башка тюрлю сыраула бля нота-риалдыкь бля алырга онылары болмагыяналы койлерине Кючмез ул кысыгарды. «Хар не да халкыгьга, жамауатта таплыкьга деп этилтирге керекди», - дейди Кызыр.

3 ДАЩЕРХОВА

КМР-ни прокуроруу надзорлукь этуу жаны бля тамада болушукь-чусу, юстицияны баш советниги.

Онглартын кенгертген сынаула

10-чу классланы окуучулары сынау ишини этерге хазырланыдыла.

БИЗГЕ ЖАЗАДЫЛА

Клубха уа кирит тагыылганлай турады

Көп жылланы ичинде ююрегизини кыянаганга затны юююнден жазбы. Булуунда не ишлерге, неда тойокь куурада, не спорт эришүүлө бардыра бир тюрлю онг жокду. Газетлени окууй, республиканы башка элдерине ахшы тюрлениуле болганларын билебиз. Бизде уа ол затна Совет Союзун жанындан берди да сагынып калдыла. Хуу элибизини клубу бек акиди. Болмагыяна ишледегени жумушуну уа жарар алыкка. Аны директору, художестволу башчысы, кыалауру да бардыла. Кыскасы, анда бешуелен «ишлейди». Жаланда бир зат этерге керекди аны.

Жылны ичинде, бек ачса, эки кере ачадыла клубну эшиктерини - райондан келип бир жумуш айтса неда бир отчөт жыйылы этген адамларынды. Башка кезинде анга бир уллу кыара кирит тагыылганлай турады. Клубну таматасына ол затны неда бир башка затны келтирип, элини жаш тейюсюндөн бир көсөк сейидирек өдюрюрна этсент а десек, келтиргенибизни сындыргыян, урпагын да этеде, дейди. Да алай эте эселе, жаш тейю жыйылгыяна кезинде клубну директору, башка ишчилери да анда турсала уа? Алай иш ахшы тейю ишайдыла да.

Ма алай бля Булууну жаш тейюсюн дуния культурандан узакда кыалгыяны. Бек жармайды, бир да болмай эсе да, экин-чч кыауу домини, шакша, шахмат дегенча затланы алырга? Неда бильерд кыаллай алат оюнду? Клубда угый, шкoл да жокду алай зат! Шкoлчу-

Ахшы төреге айланганды

Кыбарты-Малквар Республиканы Жаш тейюню ишлери эм жамауат организацияны бля кыярал комитети, «Патриот» жамауат организация курар, Икустволаны Совет Кавказ кыярал институту студент-

ланы Тимерлан Фахмулары бля аскерчи жашланы кыуандыргандыла. «Патриотун» учредители КМР-ни Парламентини депутаты Эфенди Фудай айтынганы кере, ала былай программага бля бери ай-

«Концертте кыатышканы кыауу»

лерини кыаууну, Ата журтну кыоруулачуу кюноне атап, бараз ююн Россияны Кюркууузуулугун жалчытуу Федеральниси службаны КМР-де чечки управлениисинда концерт кырготкендизе.

Институту студентлери Татьяна Елистратова, Магомед Ханукаев, Алибек Зармамбетов бля «Эстрада + TV» конкурсда хорлаган Чомар-

ган бир кере келмей кыалайдыла. Кезилуо концерт программалары ала «Звездный» посблякадагы аскер бейномде кырготюрге дейди.

ЖАБОЛАНЫ АКИТАД. Суратны МАМАЙЛАНЫ АЛИЙ алганды.

Билдириу

Профессионал болурга итине эсегиз

Россия Федерацияны халкь миллионно организацилалары оюну кадрланы кызырлау жаны бля Кыбарты-Малквар регион комитисы 2008-2009 жыллага кыярал пансия («Оночу кадрланы кызырлауу президент программасы») чектеринде билимлери өдюрюр ючюн, специалистини конкурс бля сайлап башлаганыны юююнден билдирди. Кадрланы кызырлауу программасына кере: ● Россияны атлары айтылган билим берүү учурдериинде бля бизнес-шкoллада менеджмент, маркетинг, финансылы бля профессионал билимни өдюрюр ючюн кыура-

лагы жалаанда турник барды. Алыгы замандада элде кино кырготючю эдиле, энди не ол - не радио, не телевизор жокду. Аладан сора да, элибизини адамларын бек жарсыган хан кыянаганга зат а - элини ичинде токон болмагыяналы. Минден артык адам жаштыган жерде куурулу, неда ююно ичине керекли затланы сактан токөн жокду. Хар ууакь-төөк ючюн 90 километрге барырга тошеди. Сабийлени окуу кереклери алып ючюн, анала, жол жакьга 100-шер сом тейлеп, узакьга барадыла. Эллилеге таплыкьга бир зат жокду. Жарсыга, хар ючюнчю ююде уа аракты, сыра да сагадыла. Адамланы ол кыалы бузганын а айтыр кереклиси да болмаз. Алай анга да киши эс бурмайды.

Дагында бир жарсыуубуз: сауулай республикада, Булуундан сора, межгити болмагыян бир аз болмаз, эштада. Дин управлениини таматасы бичини этге бир неч кыарамойда? Багыла редакция! Бек уллу ышын бля жазабай Булууну жаш тейюсюн таргышына эс бургурус эми айтлыган кемчиликтери кетериге болушурсу деп.

Булууну жаш тейюсюно тилги бля АПАЙЛАНЫ Магомед.

УЧРЕДИТЕЛЬ: Кыбарты-Малквар Республиканы Парламенти бля Правительство

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал. РЕДКОЛЛЕГИЯ: АЛИКАЛЫНЫ Владимир, АПАЙЛАНЫ Музафар (баш редактору орунбасары), БЕШАЙЛАНЫ Мугалани (баш редактору орунбасары), ВОКТИРАЛЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хава, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, БИКТИЛАНЫ Борис (жууулы секретары).

РЕДАКЦИОННЫ АДРЕСИ: Газетни басмагыча КМР-ни Культура эм информация коммуналка министрствосу компьютер службасы ханар эткенди. Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы поиграккомбинатда басмаланганды, Нальчик шаары. Ленин атлы проспект, 33. Газетти ислерине тапкыруу ючюн КМР-ни нота сыемини Федеральниси Управленииси жууулыды. Телефон: 42-36-31, 42-39-97. Газетти розничналы кычуу ючюн КМР-ни «Роспечать» акционер обществосу жууулыды. Телефон: 42-49-34.

КОНЦЕРТ Композиторну хурметликдиле

Республиканы жамауаты 26-чы февральда белгилли композитор, РФ-ни искусствозарынын сайлы куулукчусу, КМР-ни Кыярал саугасына лауреаты Хасан Карданову 85-жыллыгын белгилерди. Аны байрамына деп КМР-ни кыярал филармониясыны симфония оркестри классика чыгармаладан концерт кыураганды. Анда Хасан Якубовичини «Малквар максыма» деген симфония фантазиясы, фортепиано бля оркестрге жазган романсиясы, «Мени республикам» деген кантатасы, дагында башка музыка чыгармаларын эшиттирге болушукь.

Белгиячыланы алкокирките олтуртурукьдула

Белгияда ичигиндеге кыажуу ишн эңиге дери хайырланылган амал бля бардырырга келгенгендизе. Ичигин сойгөнгөлени машиналарна «алкокирките» сора турмай салырга деген законопроектни кыяралы турадыла. Бля жангылыкь ичин турган адамга моторну ишлеририге кыорькь тюрлююд. Алапы эңиге дери ичиги турганлай машинаны ичиги

Пелени предложениясы

Бразилияны дунинга аты алылган футболчусу Пеле ФИФА-ны исполкомуну Циркде бардырылган жылыуунда толуган залда хурууну жоруугун тюрлендиргеге деген предложенияны бергенди. Предложенияны айтылганына кере, тапир турму «стенкасы» уругьга керекди, тапиркини чигинден тышында команданы кыоруулачуу вратарьга бек жууукуда турганлай оюну жоруукьларына бу-

ГАЗЕТИНОМЕРИ ЧЫБАРГАНЛА

Османлы Хайсеб дежурный редактор: жууулы секретары орунбасары - Гайяланы Рита; Зезаланы Лидия (2-чи бет); Акушуланы Февруза (1-чи бет); Исиорланы Лейла (3-чи бет); Ахматланы Шахида (4-чу бет) - корректорла. 360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5. Тиражи 3850 экз. Заказ №